

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра нової та новітньої історії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-
педагогічної роботи

«_____» _____ 20__ р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Історіографія сучасної історії

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський) _____
галузь знань _____ 03 Гуманітарні науки _____
спеціальність _____ 032 історія та археологія _____
освітня програма _____ історія та археологія _____
спеціалізація _____ 032 історія та археологія _____
вид дисципліни _____ обов'язкова _____
факультет _____ історичний _____

2018/2019 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою історичного факультету

“15” червня 2018 року, протокол № 6

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Сайпанова А. О., кандидат історичних наук, старший викладач

Програму схвалено на засіданні кафедри нової та новітньої історії

Протокол від 24.05.2018 року № 11

Завідувач кафедри

нової та новітньої історії

_____
(підпис)

Станчев М. Г.
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією історичного факультету

Протокол від 08.06.2018 року № 10

Голова методичної комісії історичного факультету

_____
(підпис)

Тумаков О. І.
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Історіографія сучасної історії” складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки магістрів, спеціальності (напрямку) – 032 історія та археологія, спеціалізації нова та новітня історія.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є історія історичної науки у країнах Західної Європи і Північної Америки у XX – XXI ст.; теоретичне підґрунтя історичних концепцій; головні напрями західної історіографії, їх ідейно-політичні та філософські особливості.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни.

Метою викладання навчальної дисципліни є вивчення історії історичної науки у країнах Західної Європи і Північної Америки у XX – XXI ст.; теоретичного підґрунтя історичних концепцій; головних напрямів західної історіографії, їх ідейно-політичних і філософських особливостей.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни.

Основними завданнями вивчення дисципліни є засвоєння основних етапів в розвитку історіографії новітнього часу та історико-філософської думки, проблемної історіографії з ключових питань історії Західної Європи і США та їх особливостей.

1.3. Кількість кредитів – 4.

1.4. Загальна кількість годин – 120.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
6-й	-й
Семестр	
11-й	-й
Лекції	
32 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
Немає год.	год.
Лабораторні заняття	
Немає год.	год.
Самостійна робота	
88 год.	год.
Індивідуальні завдання	
год.	год.

1.6. Заплановані результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

- знати суспільні умови розвитку історичної науки у Західній Європі і США у новітній час; суть суспільно-політичних і філософських концепцій, з позицій яких вивчався історичний процес; теоретико-методологічні принципи історичного пізнання у новітній час; головні напрямки проблемної історіографії у національних історичних науках; творчість і основні наукові праці найвидатніших представників історичної думки;

- вміти орієнтуватися у теоретичній і проблемній історіографії XX – XXI ст.; узагальнювати і систематизувати історіографічний матеріал; використовувати порівняльно-історичний метод аналізу історичних концепцій, історіографічних шкіл і напрямків.;

- придбати уміння кваліфіковано оформлювати історіографічний фрагмент письмових робіт.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Історіографія Англії та Франції у XX – XXI ст. (теми 1 — 4)

Тема 1. Англійська історіографія 1918 – 1945 рр.

Теоретико-методологічне підґрунтя британської історичної науки. Криза ортодоксального позитивізму. Пошук нових підходів вивчення минулого. Концепція всесвітньо-історичного процесу в трудах А. Дж. Тойнбі «Осягнення історії». Критика підґрунтя позитивістської методології у працях Р. Дж. Коллінґвуда, концепція «історичного розуміння». Критика вігсько-ліберальної концепції у творах англійських істориків 20 – 30-х років. Критичні роботи Г. Баттерфілда. Зміна у структурі історичного знання в 20 – 40-х роках. Вивчення дипломатичної, імперської і колоніальної історії Великої Британії. Вивчення британської історії XVII – XVIII ст. Труды історика консервативного напрямку Л. Б. Неміра. Новаторство дослідницької методики Л. Б. Неміра. Формування економічної історії. Складання соціальної історії. Проблеми соціальної історії у трудах ліберальних і радикально-демократичних істориків. Твір Дж. М. Тревельяна «Соціальна історія Англії». Англійська революція у трудах економічних та соціальних істориків. Дослідження Р. Тоуні. Проблематика «робітничої історії». Праця Дж. Д. Коула.

Тема 2. Англійська історіографія післявоєнного періоду.

Особливості британської історіографії післявоєнного періоду. Структура академічного історичного знання. Теоретично-методологічні основи британської історіографії. Глобальні культурно-історичні побудови А. Тойнбі. Модифікація ортодоксального позитивізму. Індивідуалізуюча історіографія. Труды Б. Баттерфілда, М. Оукшота, К. Поппера. Критика принципів традиційної (позитивістської, емпіричної, ідеографічної) історіографії. Формування «нової історичної науки». Твори Е. Карра, А. Бріггса, Д. Пламба, П. Берка. Принципи історичного синтезу і міждисциплінарності. Зближення ідейно-політичних позицій помірно-ліберальних і консервативних істориків. Ліволіберальне крило і радикально-демократичний напрямок.

Вивчення економічної історії. Роботи Т. Баркера, Дж. Терск, Д. Коулмена. «Нова соціальна історія» - ліберальний, помірно-ліберальний і ліволіберальний напрямок. Ідея «тотальної історії». Праці Е. Томпсона, Кр. Хілла, Р. Хілтона, Л. Мортон, Г. Перкіна, У. Хоскінса. Вивчення британської історії XVIII – XX ст. Англійська революція XVII століття та її місце в національній історії. Історіографічна полеміка кінця 40 – початку 60-х рр. відносно природи Англійської революції. Труди Р. Тоуні і Х. Тревор-Ропера. Оновлення ліберальної концепції революції у творах Л. Стоуна і Кр. Хілла. Проблематика народних рухів і народної культури у роботах Б. Меннінга. Консервативна концепція «загальної кризи XVII ст.». Вплив «нової історичної науки» на уявлення про зміст британської історії XVII –XIX ст. Проблеми історії промислової революції і формування індустріального суспільства у Великій Британії. Вивчення «робітничої історії» представниками «нової соціальної історії». Проблеми зовнішньополітичної історії у сучасній британській історіографії. Основні тенденції розвитку англійської історіографії наприкінці XX – на початку XXI ст.

Тема 3. Французька історіографія у 1918 – 1939 рр.

Французька історіографія міжвоєнного періоду. Криза позитивістської історіографії, початок перебудови французької історіографії. Виникнення школи «Анналів». Творчість Л. Февра і М. Блока. Ідея створення всеосяжної синтетичної «глобальної» історії. Перехід до нового розуміння змісту і завдань історичного мислення. Вивчення соціально-економічної історії у творах Е. Лябрусса. Вивчення Французької революції кінця XVIII ст. у 20 – 30-ті роки. Діяльність істориків лівого історіографічного напрямку. Труди А. Мат'єза, звернення до вивчення соціальної історії революції. Творчість Ж. Лефевра. Новаторські праці Ж. Лефевра, присвячені соціально-історичній психології, історії ментальності. Вивчення робітничого руху. Праці Ж. Буржена і М. Домманже. Проблеми зовнішньої політики у французькій історіографії 20 - 30-х рр. Роботи П. Ренувена. Зародження марксистської історіографії. О. Корню, Ж. Бріа і А. Собуль.

Тема 4. Французька історіографія в післявоєнний час.

Під'йом і оновлення французької історичної науки у другій половині XX ст., основні періоди у розвитку французької історіографії післявоєнного часу та її головні напрями. Історики «другого покоління» школи «Анналів». Наукова творчість Ф. Броделя. Зародження «структурної історії» - початок вивчення різноманітних суспільних структур. Вивчення економічної і соціальної історії. «Кількісна історія». Теорія «кризи старого типу». Наукова діяльність Е. Лябрусса.

Вивчення історії міжнародних відносин. П. Ренувен і Ж.-Б. Дюрозель. Перехід від традиційної «дипломатичної історії» до історії міжнародних відносин.

Дослідження проблем Французької революції кінця XVIII ст. Школа Ж. Лефевра. Творчість А. Собуля. Концепція «атлантичної революції» Ж. Годшо. Вивчення французької історії XVII – XIX ст. Характеристика суспільства «старого порядку» в роботах Р. Муньє. Вивчення народних рухів, робітничого руху. Колоніальна тема у французькій історіографії. Французька історіографія Другої світової війни. А. Мішель.

Оформлення «нової історичної науки». Творчість Ж. ле Гоффа і П. Нора. Широке застосування кількісних методів дослідження. Розширення і роздрібнення тематики історичних досліджень. Школа «Анналів» у 70 - 80-ті роки. «Третє покоління» школи. Е. ле Руа Лядюрі і М. Ферро.

Дискусії щодо Французької революції кінця XVIII ст. у 70 – 80-х роках. «Ревізіоністський» напрямок. Роботи Ф. Фюре і Д. Ріше. «Якобінський» напрямок. Роботи Гі Лемаршана, К. Мазоріка і М. Вовеля.

Основні тенденції розвитку французької історіографії кінця XX – початку XXI ст.

Розділ 2. Історична наука та історіографія Федеративної Республіки Німеччині та Сполучених Штатів Америки у XX – XXI ст. (теми 5 — 8)

Тема 5. Німецька історіографія у 1918 – 1945 рр.

Криза у німецькій історичній науці після закінчення Першої світової війни. Проблема послідовності чи розриву з минулим. Консервативний напрямок в історіографії. Історична концепція Г. Ріттера. Ліберальний напрямок. Історична концепція Ф. Мейнеке. Ліволіберальна історіографія. Критичний аналіз німецької історії у творах І. Цикурша і Ф. Валентіна. Радикально-демократичний напрямок. Х. Хінтце, Г. Майер, В. Хальгартен, Е. Нойман. Соціал-демократична історіографія. Теоретичні концепції в трудах К. Каутського. Типологія демократії у роботах А. Розенберга.

Історіографія в нацистській Німеччині.

Тема 6. Історична наука та історіографія у Федеративній Республіці Німеччині.

Головні тенденції розвитку і основні напрями історичної науки. Консервативний напрям наприкінці 40-х – 50-ті рр. Проблема нацизму і німецького мілітаризму в трудах Г. Ріттера. Апологетика німецької історії у роботах Г. Шьолса і В. Хубача. Дискусія у західнонімецькій історичній науці – поворотний пункт у розвитку історичної думки. Наукова творчість Ф. Фішера. Становлення соціальної історії. Історична концепція неоліберального історика В. Конце. Гейдельберзька школа В. Конце. Проблеми структурно-соціальної історії у трудах Г. Ротфельса, Т. Шидера, Г. Ю. Пуле. Історія німецького робітничого і соціал-демократичного руху. Роботи Р. Кюня. Розмежування в середині неоліберального напрямку в 70-ті рр. Утворення соціал-критичної школи в історіографії ФРН.

Роботи соціал-критичного історика Ю. Кокки. Системно-аталітичні методи у дослідженнях В. Моммзена. Концепція німецької історії Г.-У. Велера. Оформлення компромісного неісторичного напрямку, піднесення нарративної літератури. Історія повсякденності - новий напрям в історіографії ФРН.

Проблема націонал-соціалізму в сучасній німецькій історіографії. Спроба типологічного аналізу фашизму Е. Нольте. Комплексний аналіз націонал-соціалізму в

трусах К. Брахера. Роботи Й. Феста, Г. Шульца, Г. Вінклера. Дискусія щодо сутності і уроків нацизму в історіографії ФРН у 80-ті роки.

Основні тенденції розвитку ФРН наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.

Тема 7. Історіографія США в 1918 – 1939 рр.

Розвиток американської історичної науки у міжвоєнний період. Укріплення позицій ліберально-реформістського («прогресистського») напрямку. Метод історичного синтезу істориків-прогресистів. Історичні концепції Ч. Бірда і А. Шлезінгера-старшого. Ідея соціального конфлікту як фактор американського історичного розвитку.

Консервативний напрям у вивченні американських революцій ХVІІІ – ХІХ ст. Роботи Ч. Ендрюса і У. Філіпса. Дж. Коммонс і його школа у 20-30-х рр. Ліворадикальний напрям в американській історіографії. Труды В. Паррінгтона. Становлення професійної негритянської історіографії. Дослідження К. Вудсона і В. Дюбуа.

Історіографія зовнішньої політики. Традиціоналісти, ліберали, радикали. Роботи Д. Перкінса і С. Біміса. Радикальна критика С. Нірінга і Дж. Фрімена. Участь американських істориків у національних дебатах з поточних зовнішньополітичних проблем у другій половині 30-х років.

Тема 8. Історична наука та історіографія у США у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.

Ідейна і методологічна переорієнтація американської історіографії після Другої світової війни. Занепад прогресистського напрямку. Теорія «узгоджених інтересів» в історіографії США кінця 40-х – 50-х років та її застосування в трудах консервативного і неоліберального напрямів. Консервативний напрям та трактування американських революцій. Роботи Л. Гарца, Д. Бурстіна і Е. Брауна. Проблеми соціального реформізму в неоліберальній історіографії. Роботи Р. Хофстедтера і А. М. Шлезінгера-молодшого.

Історіографія зовнішньої політики. Школи «політичного ідеалізму» і «реальної політики».

Теоретично-методологічні зміни в американській історичній науці 60 - 80-х рр. Вплив на розвиток історіографії теорій «індустріального» і «нового індустріально суспільства». П'ять стадій історії людства В. Ростоу. Твір Дж. Елбрейта «Нове індустріальне суспільство». Нова ліва історіографія. Радикально-демократичний напрям 70-х – початку 80-х років, перегляд американського історичного досвіду з позицій світогляду.

Формування «нової історичної науки» - головне явище сучасного етапу в розвитку історіографії США. Школа «нової історичної науки»: «нова економічна історія», «нова соціальна історія», «нова політична історія». Теоретично-методологічні основи і значення «нової історичної науки».

Неоконсервативна історіографія 70-х – початку 90-х років.

Вивчення зовнішньополітичної історії у 70 - 90-ті рр. радикально-демократичний напрям. «Постревізіоністський синтез».

Основні тенденції розвитку американської історіографії кінця XX – початку XXI ст.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	денна форма навчання					
	усього	у тому числі				
лекції		практичні	лабораторні	індивідуальні	самостійна робота	
1	2	3	4	5	6	7
Розділ 1. Історіографія Англії та Франції у XX – XXI ст.						
Тема 1. Англійська історіографія 1918 – 1945 рр.	11	3	-	-	-	8
Тема 2. Англійська історіографія післявоєнного періоду	19	5	-	-	-	14
Тема 3. Французька історіографія у 1918 – 1939 рр.	11	3	-	-	-	8
Тема 4. Французька історіографія в післявоєнний період	19	5	-	-	-	14
Разом за розділом 1	60	16	-	-	-	44
Розділ 2. Історична наука та історіографія Федеративної Республіки Німеччини та Сполучених Штатів Америки у XX – XXI ст.						
Тема 5. Німецька історіографія у 1918 – 1945 рр.	11	3	-	-	-	8
Тема 6. Історична наука і історіографія у Федеративній Республіці Німеччини	19	5	-	-	-	14
Тема 7. Історіографія США в 1918 – 1939 рр.	11	3	-	-	-	8
Тема 8. Історична наука і історіографія в США у другій половині XX – на початку XXI ст.	19	5	-	-	-	14
Разом за розділом 2	60	16	-	-	-	44
<i>Усього годин</i>	120	32	-	-	-	88

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять – не передбачено навчальним планом.

6. Завдання для самостійної роботи

№	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1.	Опрацювання додаткової літератури з курсу (8 годин з теми)	64
2.	Підготовка творчого завдання (доповіді та ессе з проблематики курсу)	24
	Разом	88

6. Індивідуальне завдання

Підготовка творчих завдань – доповідей та ессе з проблематики курсу.

7. Методи контролю: *контрольна робота, перевірка виконання творчих завдань (доповідей та ессе), письмовий екзамен.*

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання											Екзам ен	Су ма	
Розділ 1				Розділ 2				Контрольна робота, передбачен а навчальним планом	Контрольна робота, передбачен а навчальним планом	Індивіду альне завдання	Разом	60	100
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 1 - 4	T 5 – 8	T 1 - 8	40		
1	1	2	2	1	1	1	1	10	10	10			

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90-100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

Зашкільняк Л. Сучасна світова історіографія : посібник для студентів історичних спеціальностей університетів. – Львів, 2007.

Историография новой и новейшей истории стран Европы и Америки : учебник для студентов исторических факультетов. – М., 1977.

Историография нового и новейшего времени стран Европы и Америки : учебное пособие для студентов. – М., 2000.

Историческая наука в XX в. Историография нового и новейшего времени стран Европы и Америки. – М., 2007.

Методологические проблемы истории : учебное пособие. – Минск, 2006.

Репина Л. П., Зверева В. В., Парамонова М. Ю. История исторического знания : пособие для вузов. – М., 2006.

Допоміжна література

Література до вступу та до всіх тем

Барг М.А. Категории и методы исторической науки. – М., 1984.

Барг М.А. Эпохи и идеи. Становление историзма. – М., 1987.

Блок М. Апология истории или Ремесло историка. – М., 1986.

Буржуазные революции XVII – XIX вв. в современной зарубежной историографии. – М., 1986

Диалог со временем: историки в меняющемся мире. – М., 1996.

К новому пониманию человека в истории. Очерки развития современной западной исторической мысли. – Томск, 1994.

Могильницкий Б.Г. Введение в методологию истории. – М., 1989.

Политическая история на пороге XXI в.: традиции и новации. – М., 1995.

Репина Л.П. «Новая историческая наука» и социальная история. – М., 1998.

Репина Л.П. Новые исследовательские стратегии в российской и мировой историографии // Гуманитарные исследования. – 2008. – Вып. 6.

Репина Л.П. Социальная история в историографии XX века. – М., 2001.

Савельева И.М., Полетаев А.В. История и время. В поисках утраченного. – М., 1997.

Современная зарубежная немарксистская историография. Критический анализ. – М., 1989.

Социальная история: проблемы синтеза. – М., 1994.

Февр Л. Бои за историю. – М., 1991.

Экономическая история: проблемы, исследования, дискуссии. – М., 1993.

Література з історіографії Великої Британії

Виноградов К. Б. Очерки английской историографии нового и новейшего времени. – Л., 1975.

Зверева Г. И. Организация исторической науки в Великобритании в новое и новейшее время. – М., 1986.

Коллингвуд Р. Дж. Идея истории. Автобиография. – М., 1980.

Репина Л. П. Современная демократическая историография в Великобритании: организация, проблематика, методология // Проблемы британской истории. – М., 1987.

Согрин В. В., Зверева Г. И., Репина Л. П. Современная историография Великобритании. – М., 1991.

Тойнби А. Дж. Постижение истории. – М., 1991.

Шарифжанов И.И. Современная английская буржуазная историография: проблемы, теории и методы. – М., 1984.

Література з історіографії Франції

Афанасьев Ю.Н. Историзм против эклектики. Французская школа «Анналов» в современной буржуазной историографии. – М., 1980.

Бродель Ф. История и общественные науки. Историческая деятельность // Философия и методология истории. Под. ред. И.С. Кона. – М., 1977.

Бродель Ф. Материальная цивилизация, экономика и капитализм XV- XVIII вв. В 3 т. – М., 1986 – 1992.

Бродель Ф. Свидетельство историка // Французский ежегодник. – М., 1984.

Годшо Ж. О книге Ф. Фюре // Французский ежегодник, 1979. – М., 1981.

Годшо Ж. Альбер Матьез // Французский ежегодник, 1982. – М., 1984.

Блок М. Апология истории. – М., 1986.

Гуревич А.Я. Историческая наука и историческая антропология // Вопросы философии. – 1988. - № 2.

Гуревич А.Я. Исторический синтез и школа «Анналов». – М., 1993.

Далин В.М. Историки Франции XIX – XX вв. – М., 1981.

Осіпян О.Л. Експериментальна історія: дослідницькі підходи та методи французької історичної школи “Анналів”. – Краматорськ, 2007.

Собуль А. Жорж Лефевр – историк французской революции // Французский ежегодник, 1959. – М., 1961.

Собуль А. Жорес, Матьез и история французской революции // Французский ежегодник, 1980. – М., 1982.

Література з історіографії Німеччини

Гавриличев В.А. Теоретико-методологические основы гейдельбергской школы историков // Методологические и историографические вопросы исторической науки. – Томск, 1966.

Мерцалова Л.А. Германский фашизм в новейшей истории ФРГ. – Воронеж, 1990.

Оболенская С.В. История повседневности в современной историографии ФРГ // Одиссей. Человек в истории. – М., 1990.

Патрушев А.И. Неолиберальная историография ФРГ. Формирование, методология, концепции. – М., 1981.

Патрушев А.И. Расколдованный мир Макса Вебера. – М., 1992.

Салов В.И. Современная западногерманская буржуазная историография. – М., 1968.

Література з історіографії США

Болховитинов Н.Н. США: проблемы истории и современная историография. – М., 1980.

Болховитинов Н.Н., Согрин В.В. Об основных тенденциях в развитии историографии США // Современная зарубежная немарксистская историография. Критический анализ. – М., 1989.

Дементьев И.П. Чарльз Остин Бирд // Новая и новейшая история. – 1995. - № 3.

Дементьев И.П. Теория американской исключительности в исторической мысли США // Вопросы истории. – 1986. - № 2.

Историография США // История США. Т. I. – М., 1983.

Кунина А.Е. США: методологические проблемы историографии, практика исследований. – М., 1988.

Листиков С.В., Станкевич С.Б. Изучение социальной истории в США // Современная зарубежная немарксистская историография. Критический анализ. – М., 1989.

Основные проблемы истории США в американской историографии 1861 – 1865 гг. – М., 1974.

Попова Е.И., Станкевич С.Б. Математические методы в американской историографии политической борьбы в конгрессе США // Американский ежегодник, 1981. – М., 1981.

Ржешевский О.А. Война и история: Буржуазная историография США во Второй мировой войне. – М., 1984.

Согрин В.В. Критические направления немарксистской историографии США XX века. – М., 1987.

Тишков В.А. История и историки в США. – М., 1985.

Харц Л. Либеральная традиция в Америке. – М., 1992.

Шлезингер-мл. А. Циклы американской истории. – М., 1992.